

Cal Gorg Negre

Francesc Torrecasana, l'amo del mas Serra, va vendre un tros de terreny de 14 quartans, situat al terminal de Boixeda, a un pagès anomenat Francesc Riera. El terreny es trobava a tocar la confluència de les rieres de Fontanet i de Fals, a prop d'un lloc on les aigües de la riera formen un toll conegut amb el nom de Gorg Negre. La venda es va fer efectiva a Cardona el 14 de gener de 1764, donant fe de la compravenda el notari Thomasa. La finca va quedar gravada amb un cens perpetu de sis diners, que s'havien de pagar al senyor Duc cada any per sant Joan. El 10 de juliol del mateix any, el Riera va pagar els drets senyorials corresponents i va aconseguir permís per poder aixecar una casa. La llinda de la porta principal és de pedra dolenta i s'ha desgastat molt, de manera que només es veuen les dues primeres xifres de la data de construcció.

El successor del Francesc i la seva dona Maria Junyent va ser Pere Riera. La seva muller era Francesca Oller i tenia els següents fills: Francesc, Ramon, Pasqual, Maria, Josefa i Francesca. El 1809 va casar la Maria amb Josep Font de Rajadell. Va dictar testament al rector de Fals el 15 de juliol de 1809. Els marmessors escollits van ser el seu germà Josep i el seu cunyat Ignasi Puig. Va designar hereu al Francesc, va llegar a cada noia soltera 100 lliures per casar-se, i 10 lliures a cada noi pels drets legitimaris. Va expirar dos dies després d'haver fet testament.

Des de l'any 1808, l'hereu Francesc disposava d'una casa pròpia que havia construït en un terreny que li havia establert l'amo del mas Bosc. La casa es deia cal Tico Nou.

Francesc Riera va fer capítols el gener de 1812, en plena Guerra del Francès, amb Rosa Oller Molins, una filla de l'amo de Torreblanca i la seva primera muller. Com que tampoc tenia pare, va ser la madrastra de la Rosa qui va lliurar les 850 lliures del dot i una calaixera amb roba blanca i alguns vestits bons. Aquest dot tan elevat indica que l'amo del Gorg Negre, malgrat no ser terratinent, es trobava en una posició social per sobre de la dels simples parcers. La tardor d'aquell any es va casar la seva germana Josefa amb Isidre Palomes de Castellfollit. Tal com havia establert el pare, el dot va ser de 100 lliures.

El Francesc i la Rosa van fer pujar una colla de fills, que com la llavor es van escampar per diverses cases del terme. L'Isidre es va quedar a casa, el Ramon va ocupar cal Tico Nou, el Francesc va casar-se amb la pubilla de cal Colom de la Creu, avui cal Xiscano, la Francesca es va casar amb l'amo de cal Mosquit, i la Maria es va casar amb l'hereu de cal Lluís de la Creu.

Després de veure com es col·locava la fillada, els vells van poder morir en pau. La Rosa ho va fer el 1846, mentre que el Francesc li va anar a fer companyia el 1864.

Isidre Riera Oller (1814 -1886) va ser una persona rellevant de la societat local del seu temps. Des d'abans de 1857 fins el 1860 va ser el Jutge Municipal, exercint les seves tasques a les dependències del Molí de Boixeda, i a

Base de creu de terme

partir de 1860 va ser secretari de l'ajuntament durant bastants anys. Tenia un parell d'immobles a la ciutat de Manresa i una petita fortuna en diner, que invertia hàbilment. Vegem-ne alguns exemples. El 1847 va deixar a Ramon Soler de la Plana 17 dobles, com a garantia de les quals aquest li va cedir les parts de dues vinyes; la vinya Nova d'Oliveres, i la vinya del Reguer de la Torra. Aquests diners els havia rebut uns dies abans del seu oncle Ramon Oller, de Torreblanca, i eren pels drets de la seva mare difunta. El 1850 va comprar un deute de 371 lliures que l'amo del mas Serra havia contret amb un advocat manresà. El 1857 va deixar a Joan Arnau de Guardiola 400 lliures a l'interès anual del 5%. El 1857 va prestar 2.000 lliures, equivalents a 21.300 rals, a Ramon Soler de la Plana. El 1860 el Soler li va reconèixer un deute de 12.000 rals, en garantia del qual li va empenyorar 16 quarteres de bosc i 12 quarteres de sembradura del mas Grau. El 1859 va comprar a Francesc Font de cal Gardela els drets emfitèutics d'un oliver de 2 quarteres, de pertinències del Grau.

El 1862 es van fer obres a la casa, com ho testimonia la llinda d'una finestra del primer pis que porta aquesta data. Quan l'amo del mas veí de Boixeda va construir el molí fariner a la confluència de les rieres de Fals i de Fontanet, va haver d'excavar un canal per portar aigua des de la resclosa del Gorg Negre fins al molí. Hi va haver algunes diferències, però el 1883 van signar una concòrdia com a bons veïns.

Isidre Riera va unir-se en matrimoni el 1845 amb Leonor Fàbrega Vilajoana, de Sùria. El seu dot va ser de 225 lliures. La Leonor va infantar el Valentí, la Teresa, la Maria i la Josefa abans d'abandonar el món. Llavors, el vidu va voler casar-se amb la Rosa Fàbrega, germana de la difunta Leonor. Es veu que les ordenances canòniques de l'època impedièren una unió semblant, perquè els contraents van haver de demanar dispensa papal i casar-se a Roma. Aquestes dispenses papals comportaven un munt de gestions i pape-rassa i uns bons ingressos per les autoritats eclesiàstiques implicades. El casament es va efectuar a Roma el 1857 per

poders, essent la representant de la Rosa en les noces la senyora italiana Antonia Imbert Granchi. La segona muller de l'Isidre va tenir una sola nena, a qui van posar Dominga, i que es va quedar per vestir sants.

El següent propietari del Gorg Negre va ser Valentí Riera Fàbrega (1847-1915), fill resultant del primer matrimoni del seu pare. El 1886 va casar-se amb Francesca Jorba Ferrer, del lloc de Castellolí, prop d'Igualada. La noia era molt més jove que el Valentí i va venir magníficament dotada; el pare li va donar 1.066 pessetes en efectiu i 800 pessetes més per comprar la roba de l'aixovar, mentre que Salvador Jorba, un oncle, li va fer donació de 3.500 pessetes. Tal com era habitual, per garantir la restitució del dot, el pare i fill Riera van haver d'hipotecar la casa a nom de la muller. L'Isidre va ser molt generós amb el Valentí. Li va donar dos pagarés; un de 6.000 pessetes, signat per Joan Datzira d'Artés, i un altre de 10.000 pessetes, d'un tal Joan Brotman, un fonedor de Manresa.

Detall d'una finestra

El 7 d'agost de 1892 el Valentí va tenir un disgust; se li va cremar una pila de 90 garbes que tenia amuntegades al costat d'una vinya a la Soleia d'Oliveres de la Costa. Va sospitar que era un incendi provocat, ja que justament el dia abans havia despatxat un mosso, i aquest havia marxat de mala manera. Va denunciar-lo al Jutge Municipal, que era Joan Subirana Portella, l'amo del mas Serra. El jutge va interrogar al sospitós Gil Casals Casas, un xicot de 17 anys, d'un metre i 50 cm d'alçada, que vestia camisa de cotó de quadrets blaus, pantalons de vellut de color cendra, espadenyas i una gorra. El noi va reconèixer haver cremat les garbes en venjança per l'acomiadament.

La primera muller del Valentí va resultar tenir una salut delicada i aviat va anar cap al cementiri. El Valentí va casar-se el 1893 amb Antònia Prat Monfort (1869-1942), de Castellar. La segona muller va engendrar dues criatures,

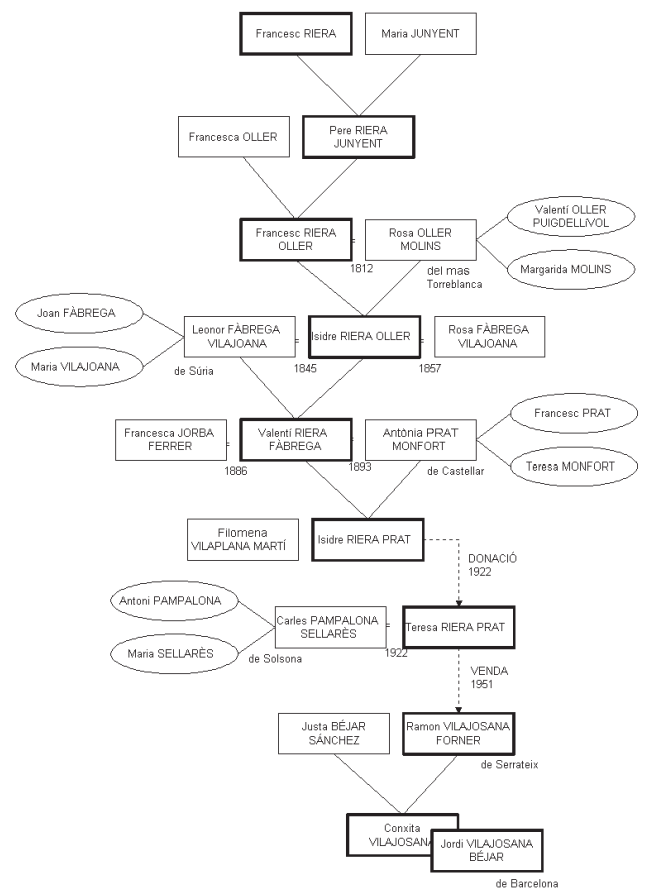
l'Isidre i la Teresa. El Valentí va testar el 1896 i va designar hereu seu a l'Isidre Riera Prat.

El març de 1911 es va calar foc a la serradora del Molí de Boixeda i l'incendi va destruir la major part de l'escola. Com a mesura provisional es va habilitar la casa del Gorg com escola pels xiquets. El rector va deixar algunes taules i cadires que li sobraven per tal d'equipar l'aula. S'hi van impartir les lliçons fins el gener de l'any següent.

La casa va fer durant aquesta època la funció de local recreatiu. Segons un programa de mà que ens ha arribat, el 22 de gener de 1919, els veïns del "Pla de can Serra" es van muntar la seva particular festa major. Al matí, a la sortida del pertinent ofici a l'església de Sant Vicenç de Fals, la popular orquestra manresana "Els Masanas" va tocar un concert. A dos quarts i mig de dues, hi va haver ball per la mateixa orquestra "en el elegante salón del renombrado café GORT NEGRE". A les 9 del vespre un altre concert, i a les 10, ball de nit.

Aleshores a la casa s'hi estaven masovers, ja que l'amo Isidre Riera, després de casar-se amb Filomena Vilaplana Martí, havia anat a viure a Aguilar de Segarra, per motius que desconeixem.

Sembla ser que l'Isidre i la Filomena no van tenir descendència, perquè el 1922 l'Isidre va renunciar a l'herència a favor de la seva germana Teresa. La Teresina tenia llavors només 18 anys i estava a punt de casar-se amb un fuster de Solsona que es deia Carles Pampalona Sellarés. La cessió estava sotmesa a la condició que la finca no podia ser venuda abans que la Teresa complís 35 anys. Els Pampa-

lona residien habitualment a Manresa, a la Carretera de Cardona, però pujaven sovint a la seva casa de Fals. Tenien dos xicots que tocaven la guitarra i l'acordió i eren molt populars als pobles de la comarca, perquè amenitzaven molts saraus i festes majors.

La casa va ser hipotecada el 1931 per respondre d'un préstec de 1.500 pessetes, al 5% anual, que va fer Enric Valldevilaramó, i el 1950 va tornar a ser hipotecada per 35.000 pessetes a nom de Lluís Casals Montblanch, de Cercs.

La Teresa i el seu marit es van vendre la casa el 1951 a Ramon Vilajosana Forner, un constructor d'obres, i la seva muller Justa Béjar Sánchez. Van pagar-ne 50.000 pessetes, però d'aquestes, 35.000 es van destinar a cancel·lar la hipoteca. El fill de la parella, el Jordi Vilajosana Béjar, va sol·licitar permís municipal el 1967 per construir una gasolinera al punt quilomètric 8,700 de la carretera de Sant Joan a Calaf. El projecte no va tirar endavant.

La vella casa va ser reformada, i durant molts anys la família Vilajosana ha pujat sovint des de Barcelona a fer-

hi estades. La mare i una filla del Vilajosana són les actuals propietàries de cal Gorg Negre.

La història de la casa no seria completa sense mencionar algunes de les persones que han viscut a la casa en qualitat d'estadants o llogaters. En un determinat moment, suposem que al tombant del segle, es va ampliar la casa amb una segona vivenda.

El 1904 s'hi estaven Joan Altimira, de Guardiola, i Josefa Casas. El 1921 hi vivia Joan Soler. Des del 1934 fins el 1939, que va anar de masover a Subirana, Pere Bossa. Durant la guerra, la casa va servir una temporada d'allotjament pels refugiats. S'hi va estar una colla de dones soles acompanyades d'una munió de criatures. Eren anomenades "les carboneres". El 1950 hi trobem el fuster Josep Basas Rebull i la seva muller Lluïsa Galvany Oller. Després la vivenda llogada va ser ocupada per Miquel Casanoves i Maria, de Sabadell, i finalment, el 1971 hi havia empadronats al Gorg Negre el matrimoni Florentina Nogué Vila i Domingo Serra Penina.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.